

12. MASIA SANTA BÀRBARA -O MASET VELL-

Fig. 1: Aspecte actual de la masia [Fotografia], 2021, Arxiu del CEL.

COORDENADES: *latitud 39.57777, longitud -0.56176*

Se situa en la partida de Gallipont, al nord-oest de la Torre de Bava de l'Eliana. Pertany a la Pobla de Vallbona, situada al sud del terme i visible des de la veïna Masia de la Trinitat o Mas Nou.

HABITADA

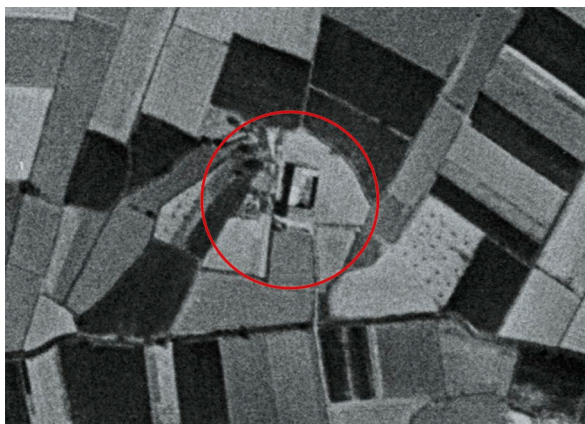

Fig. 2: Vista aèria de 1956.

Nota: Adaptat d' Ortofoto de 1956-1957 de la Comunitat Valenciana, 2016k, CC BY 4.0 © Institut Cartogràfic Valencià, Generalitat.

Fig. 3: Vista aèria actual. L'entorn agrícola sense canvis.

Nota: Adaptat d' Ortofoto de 2022j de la Comunitat Valenciana, CC BY 4.0 © Institut Cartogràfic Valencià, Generalitat.

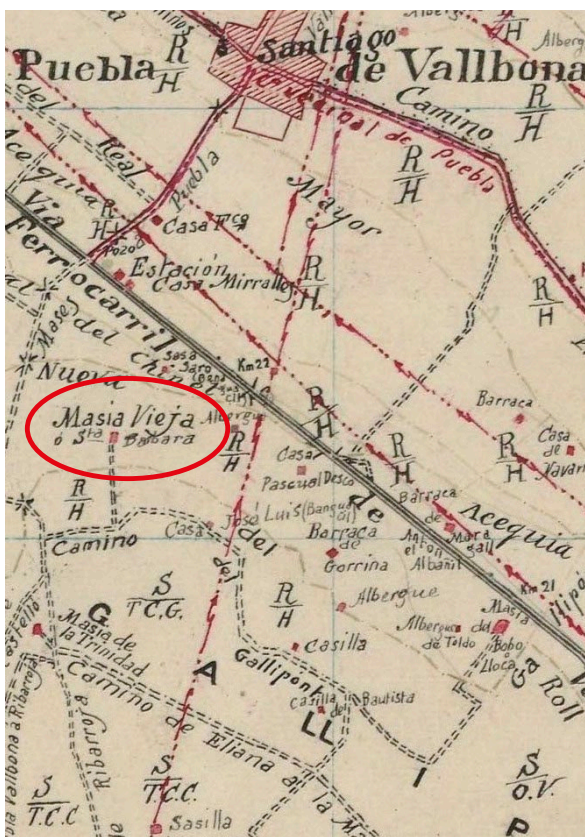

Fig. 4: Situació de la Masia de Santa Bàrbara en el plànol de 1907.

Nota: Adaptat de *Trabajos topográficos términos municipales de Puebla de Vallbona, Zona 2ª y La Eliana y Zona O de Paterna*. [Secció Plànol] [Masia Vieja ó Sta. Bàrbara]. Instituto Geográfico y Estadístico. 1907d, Obra derivada de PACONJ 1870-1977 CC-BY 4.0 ign.es.

En la façana de la masia existia un retaule fet de taulellets, ja desaparegut, que reproduïa la figura de Santa Bàrbara sostenint una cuspòdia en la mà dreta, junt amb el número 2. A la part posterior hi ha una xicoteta torre que comptava amb una inscripció als seus peus:

**ESTE ES EL MAS DE SANTA
BARBARA ANY 1776**

A principis de 1700, en aquest lloc només existia un corral de bestiar de llana.

Les obres de la nova masia s'acabaren el 4 de desembre de 1776, festivitat de Santa Bàrbara. Posteriorment, se'n feren altres edificacions adossades a l'original (Llavata, 1981g, pp. 257-258).

En el *Nomenclátor ... de España* (1863-1871f) es descriu la masia com un «caserío a 1,2 km de distancia de su Ayuntamiento; consta de dos viviendas habitadas constantemente, una de una planta y una barraca, en un total de dos edificios» (p.1985).

En el *Nomenclátor de España* d'1 de gener de 1888 és descrita com un «caserío, consta de una vivienda de una planta, una de dos plantas y una barraca, en un total de tres edificios con una población, al 31 de diciembre de 1887, de 15 habitantes de hecho y derecho». (Instituto Geográfico y Estadístico, 1892 - 1895b, p.1447).

ELS PROPIETARIS

Sobre les terres que pertanyien a la Torre de Bava, anaren construint-se altres masies, tal com relatem en el capítol corresponent a la *Masia de la Torre de Bava*: la Masia de la Trinitat –o Mas Nou– i aquesta de Santa Bàrbara –o Mas Vell–.

En el testament signat l'any 1875 per la senyora María del Carmen Calleja de la Gándara, de malnom *La Calderona*, filla menor del virrei i propietària plena de la Torre de Bava i les terres, aquesta va testar a favor dels seus fills: María de la Concepción, María Encarnación, Francisco de Paula, María Desamparados i María del Carmen.

Les terres corresponents a la Masia de Santa Bàrbara foren assignades a la segona de les seues filles, senyora **Encarnación Mayans Calleja**. Ella en fou la propietària des de 1875 fins al 1900. També fou la propietària de la Masia del Pilar.

Tal com relatem en el capítol corresponent a la Torre de Bava, la senyora María Encarnación Mayans Calleja es va casar, en primeres

núpcies, en 1885 amb el senyor Luis Manglano Ruiz, de qui quedà viuda i sense fills.

El 10 de juny de 1889 tornà a casar-se a València, en segones núpcies, amb el senyor Vicente María Salvador de Montserrat, també viudo i amb un fill, Rafael Joaquín Salvador Sanchís (vegeu capítol de la *Masia del Pilar*).

D'aquest segon matrimoni, la senyora María Encarnación Mayans Calleja no tingué tampoc descendència. A la mort del marit el 19 d'abril de 1895, heretà el títol de V marqués de Cruïlles el seu únic fill, Rafael Joaquín Salvador Sanchís, casat amb la seua cosina, senyora María Luisa Sanchis Mayans. El fill va morir en 1932 sense successió.

Fig. 5: Sr. Vicente Mº Salvador de Montserrat, IV marqués de Cruïlles i IV baró de Planes i Patraix, segon marit de la Sra. Encarnación Mayans Calleja.

Nota: Reproduït de Vicente Salvador Y Montserrat, Vidal y Ester. Marqués de Cruïlles, Exp. 412 [Pintura], per la Real Maestranza de Caballería de Valencia [RMCV], 1854, © Real Maestranza de Caballería de Valencia. Reproduït amb permís de la RMCV.

María de la Encarnación passà a ser marquesa viuda de Cruïlles i traslladà la seua residència al carrer Landerer, núm. 1 i 3, casa que havia adquirit de la seua germana, María Concepción, el 7 de gener de 1899 i que fou escripturada el 5 de maig de 1909; aquesta casa havia format part del palau dels Mercader.

En 1900, sent ja marquesa viuda de Cruïlles, vengué –o permutà– la Masia de Santa Bàrbara a la seua germana major, la senyora **María Concepción Mayans Calleja**, casada amb el senyor Manuel de Navarrete Vergadá, IV Marqués de Tremolar.

ELS HABITANTS DE LA MASIA

Segons consta en el cens parroquial de l'església de Sant Jaume Apòstol de la Pobla de Vallbona de 1872 (APSAPV, LCPV, 1872b), en la Masia de Santa Bàrbara vivia el matrimoni format pels senyors Luis Comes Boix, de 47 anys, natural de Russafa, i Carmela Zaragoza Rubio, de 38, natural de Riba-roja.

Ambdós ja eren viudos i aportaven fills a aquest nou matrimoni. De fet, el masover Luis Comes Boix havia estat casat amb anterioritat dues vegades; la primera, amb la senyora María Badia Sorní, morta el 13 de novembre de 1825, amb la qual tingué un fill, Antonio Comes Badia, que en el moment del cens comptava 31 anys. Del segon matrimoni, amb la senyora Ramona Coll Bonora, també viuda, tingué tres fills més: Luis, Nicolás i Concepción Comes Coll. En el moment d'efectuar-se el cens, el primer comptava amb 15 anys i el segon amb 9. La segona esposa va morir el 4 de setembre de 1865.

El tercer matrimoni que figura en el cens de 1872, el format per Luis Comes Boix i Carmela Zaragoza Rubio, inclou com habitants de la

masia tots els fills que tingué el marit amb anterioritat, així com els que aportava la tercera esposa, qui també viuda, tenia cinc fills d'un matrimoni anterior: José de 17, Carmen de 15, Dolores de 13, Vicente de 11 i María Rosa Soler Zaragoza, de 6.

A aquesta llarga llista de fills i filles s'afegiren els nascuts del tercer matrimoni: Salvador, en 1869; Francisco, en 1874; Luisa, en 1878; Antonia i José Comes Zaragoza.

A les setze persones enumerades hem d'afegir, com habitants de la masia en l'any 1872, el matrimoni format pels senyors Simeón Soler Ramón, de 47 anys i Rosa Rosell Rué, de 43.

Amb posterioritat, en el cens de l'any 1900 (APSAPV, LCPV, 1900b) continua sent estatger de la masia de Santa Bàrbara el senyor Luis Comes Boix que ja comptava amb 75 anys i la seua dona, Carmela, de 63. El senyor Luis va morir un any després, l'1 de juny de 1901.

També figuren com habitants de la masia, alguns dels fills ja mencionats: el senyor Luis Comes Coll, de 41 anys casat amb la senyora Dolores Soler Zaragoza de 38 anys i natural de Riba-roja i els fills d'ambdós: Dolores de 15, Carmen de 12, José de 8, Concepción de 6 i Trinidad de 2 anys.

A més, una de les filles del tercer matrimoni, la senyora Luisa Comes Zaragoza qui ja comptava amb 22 anys i estava casada amb el senyor Antonio Marco Martínez, de 25 anys.

Per últim, hi figuren com habitants el senyor Ramón Ibáñez de 49 anys, casat amb la senyora María Badia i els fills d'ambdós: José Vicente, de 22 anys; Pedro, de 19; Isabel, de 15; José María, de 12; Ramón, de 9 i Pascual Ibáñez Badia, de 6. En 1914, la masia fou comprada per un dels fills de Luis Comes Boix i Carmela Zaragoza Rubio, el senyor

Francisco Comes Zaragoza, casat amb la senyora **Remedios Silvestre Gomis**, els quals havien estat de masovers en una altra de les masies, en la de la *Torre de Bava*.

El nou propietari deixà la masia en herència al seu fill, senyor **Luis Comes Silvestre** qui la vendria en 1964 a la senyora **Herminia Barroso** i als seus fills, senyors **Juan i Eugenio Camacho Barroso**, casat aquest últim amb la senyora Francisca Rodríguez Doblado. Entre els anys 1950 i 1965, a més d'habitatges, en les seues dependències es criaven diverses classes d'animals, tals com porcs, vaques, ànecs, conills, gallines, etc. I durant diversos anys corria la veu despectiva de ser «el major cau de rates de tot el terme».

Després de regentar-la durant un parell d'anys, acabaren venent-la al senyor **Salvador Baldeoliva** el qual, més endavant, la va vendre novament, allà pels anys 90 del segle passat, segons informa l'actual propietari, el senyor **Manuel Cabrera Casares**.

Fig. 6: Els masovers de la Torre de Bava, Sr. Francisco Comes Zaragoza i Sra. Remedios Silvestre Gomis compraren la Masia de Sta. Bàrbara [Fotografia], 1914, Arxiu Municipal de l'Eliana. Fons fotogràfic.

LA MASIA ACTUAL

Les terres pertanyents a la masia, en els seus inicis, feien unes 60 fanecades, totes de regadiu i quasi totes també pertanyents als antics arrendadors. D'aquelles, només en conserva 4 fanecades l'actual propietari, senyor **Manuel Cabrera**. En eixe xicotet terreny, cultiva melons i carabasses per a l'autoconsum.

A la porta de la masia hi ha un pou d'uns 25 metres de profunditat que proporcionava aigua a la masia per als serveis domèstics. Des de fa molts anys, està esgotat i en ruïnes. També hi ha una bassa per al reg.

L'actual propietari explica que no acceptà vendre les terres i la masia quan va aprovar-se el pla d'actuació que pretenia urbanitzar els

Fig. 7: Pou cegat i bassa per al reg [Fotografia], 2021, Arxiu del CEL.

terrenys de la zona i la construcció d'un camp de golf (Vegeu el capítol de la *Masia de la Trinitat*).

Tot i que habitada, la masia presenta successives reformes inacabades o fetes amb materials toscos que li atorguen un aspecte poc lluïdor i gens atractiu.

Fig. 8: *La masia des de l'aire*.

Nota: Reproduït de Plaça Poligono N-46.I, 2G, 46185, Poble de Vallbona, València M. Sta. Bàrbara, de Google, s.d.-a, de <https://maps.app.goo.gl/1YMw61Jn6vE5LWBU9> Google, Maxar Technologies © 2022.

Fig. 9: *Camí d'accés a la masia, rodejada de camps* [Fotografia], 2021, Arxiu del CEL.

Fig. 10: *Blocs de ciment sobre la pedra original, per a elevar els murs* [Fotografia], 2021, Arxiu del CEL.

12. MASIA SANTA BÀRBARA -O MASET VELL-

Fig. 11: *Porta d'entrada* [Fotografia], 2021, Arxiu del CEL.

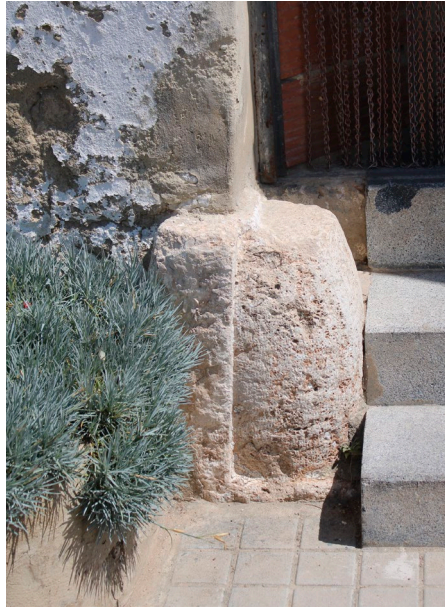

Fig. 12: *Detall del piló original* [Fotografia], 2021, Arxiu del CEL.

Fig. 13 i 14: *Paret lateral, amb les parres i la séquia* [Fotografia], 2021, Arxiu del CEL.

REFERÈNCIES

- Instituto Geográfico y Estadístico. (1892 – 1895b). Nomenclátor de las ciudades, villas, lugares, aldeas y demás entidades de poblaciones de España en 1º de enero de 1888. *Puebla de Vallbona, Masía de Sta. Bárbara*. (vol. VIII. p. 1447). <http://bdh-rd.bne.es/viewer.vm?id=0000199638&page=1>
- Libro de Censos. (1872b). Archivo Parroquial de la Iglesia de Santiago Apóstol. Libro de Censos. Poble de Vallbona, N-2. img. DSC_6066. [Masía de Sta. Bárbara]. Servicio diocesano de Archivos Parroquiales de Valencia. Valencia. <https://www.arxparrvalencia.org/menu-principal-c/sala-del-investigador/fotodigitalizaciones/3365.html>
- Libro de Censos. (1900b). *Archivo Parroquial de la Iglesia de Santiago Apóstol*. Libro de Censos. Poble de Vallbona, N-2. img. DSC_6360. [Masía de Sta. Bárbara]. Servicio diocesano de Archivos Parroquiales de Valencia. València. <https://www.arxparrvalencia.org/menu-principal-c/sala-del-investigador/fotodigitalizaciones/3365.html?page=2#category>
- Llavata, V. (1981g). *Historia de la Villa y Baronía de la Poble de Vallbona*. pp. 257 - 258. Ayuntamiento de la Poble de Vallbona. Nomenclátor que comprende las poblaciones, grupos, edificios, viviendas, albergues, etc., de las cuarenta y nueve provincias de España: dispuesto por riguroso orden alfabético entre las provincias, partidos judiciales, ayuntamientos, y entidades de población. (1863-1871f). *Puebla de Vallbona, Masía de Sta. Bárbara*. (t.IV, vol.2, p. 1985). Biblioteca Digital Hispánica. BNE. <http://bdh-rd.bne.es/viewer.vm?id=0000167814&page=1>.

LLISTA DE FIGURES

- Fig. 1: *Aspecte actual de la façana anterior* [Fotografia]. (2021). Arxiu del CEL.
- Fig. 2: Institut Cartogràfic Valencià (2016k). Mas Vell o Santa Bárbara [39.57777, -0.56176] [la Poble de Vallbona] [Fotografia aèria]. 1:1000. *Ortofoto de 1956-1957 de la Comunitat Valenciana pancromàtica i 50 cm de resolució*. Valencia: Centro Cartogràfic y Fotogràfic; Instituto Geográfico Nacional. Recuperat de <https://visor.gva.es/visor/>
- Fig. 3: Institut Cartogràfic Valencià. (2022j). Mas Vell o Santa Bárbara [39.57777, -0.56176] [la Poble de Vallbona] [Ortofoto]. 1:1000. *Ortofoto de 2022 de la Comunitat Valenciana en RGBI i 25 cm de resolució*. València. Generalitat. Recuperat de <https://visor.gva.es/visor/>
- Fig. 4: Instituto Geográfico y Estadístico. (1907d). *Trabajos topográficos términos municipales de Puebla de Vallbona Zona 2ª y La Eliana y Zona 0 de Paterna*. [Secció Plànol] [Masia Vieja ó Sta. Bárbara]. 1:25.000. (I.G.Estadístico, Ed.). Instituto Geográfico Nacional. <https://centrodedescargas.cnig.es/CentroDescargas/index.jsp#>.
- Fig. 5: Real Maestranza de Caballería de Valencia. (1854). *Vicente Salvador Y Montserrat, Vidal y Ester. Marqués de Cruïlles, Exp.412* [Pintura]. Real Maestranza de Caballería de Valencia. <https://www.rmcv.es/historia/galeria-de-caballeros>
- Fig. 6: *Els masovers de la Torre de Bava, Sr. Francisco Comes Zaragoza i Sra. Remedios Silvestre Gomis compraren la Masia de Sta. Bárbara* [Fotografia]. (1914). Arxiu Municipal de L'Eliana. Fons fotogràfic.
- Fig. 7: *Pou cegat i bassa per al reg* [Fotografia]. (2021). Arxiu del CEL.
- Fig. 8: Google. (s.d.-a). [de Plaça Poligono N-46.I,2G, 46185, Poble de Vallbona, Valencia M. Sta. Bárbara], Recuperat el 30 d' agost de 2022. <https://maps.app.goo.gl/1YMw61Jn6vE5LWBU9> Google, Maxar Technologies © 2022.
- Fig. 9: *Camí d'accés a la masia, rodejada de camp* [Fotografia]. (2021). Arxiu del CEL.
- Fig. 10: *Blocs de ciment sobre la pedra original, per a elevar els murs* [Fotografia]. (2021). Arxiu del CEL.
- Fig. 11: *Porta d'entrada* [Fotografia]. (2021). Arxiu del CEL.
- Fig. 12: *Detall del piló original* [Fotografia], (2021). Arxiu del CEL.
- Fig. 13 i 14: *Paret lateral, amb les parres i la séquia* [Fotografia]. (2021), Arxiu del CEL.